

Med anledning av ändringen av arbetsmarknadsbegreppet i 27 kap. 48 § och i 28 a kap. 8 § socialförsäkringsbalken som träder ikraft den 1 juli 2012 har några redaktionella ändringar gjorts i det rättsliga ställningstagandet (dnr 35685-2012).

Bedömning av arbetsförmåga för olika grupper

Försäkringskassans ställningstagande

Huvudregel

I vissa fall är det reglerat hur bedömningen av arbetsförmågan ska göras för försäkrade som är tjänstlediga. I övriga fall ska bedömningen av arbetsförmågan för sådana försäkrade enligt huvudregeln göras i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Detsamma gäller andra försäkrade i situationer där det inte är reglerat hur bedömningen av arbetsförmågan ska göras. När den försäkrade skulle ha återgått i arbete ska arbetsförmågan bedömas enligt rehabiliteringskedjan.

Förutsättningen för att det ska bli aktuellt att bedöma arbetsförmågan i denna och följande situationer är att den försäkrade har skyddad SGI.

Vård av barn med föräldrapenning

För en försäkrad som är anställd och föräldraledig ska arbetsförmågan bedömas i förhållande till förmågan att vårda barnet så länge som den försäkrade har planerat att vara tjänstledig och skulle ha tagit ut föräldrapenning. När tjänstledigheten upphör ska arbetsförmågan istället bedömas enligt rehabiliteringskedjan.

För en försäkrad som är arbetslös och föräldraledig ska arbetsförmågan bedömas i förhållande till förmågan att vårda barnet så länge som han eller hon skulle ha tagit ut föräldrapenning. Om det inte går att ta reda på hur länge den försäkrade skulle ha varit föräldraledig kan det antal dagar med föräldrapenning som den försäkrade hade kvar att ta ut (inklusive de dagar som kan överlåtas), ses som den längsta tid som den försäkrade kan ha planerat att vara ledig. Om den försäkrade skulle ha tagit ut hela eller partiella dagar får bedömas i det enskilda fallet. Ledning kan hämtas av hur den försäkrade tagit ut föräldrapenning tidigare. Efter denna tid ska arbetsförmågan bedömas i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden.

För en försäkrad som är egenföretagare ska arbetsförmågan bedömas i förhållande till förmågan att vårda barn, så länge som han eller hon skulle ha tagit ut föräldrapenning.

Vård av barn utan föräldrapenning

För en anställd försäkrad som är tjänstledig för vård av barn enligt föräldraledighetslagen (1995:584) ska bedömningen göras i förhållande till förmågan att vårda barnet, även om den försäkrade inte skulle ha tagit ut föräldrapenning. Är den försäkrade däremot tjänstledig utan stöd av föräldraledighetslagen ska bedömningen göras i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, även om den försäkrade skulle ha vårdat sitt barn.

En försäkrad som är tjänstledig under graviditet men som inte tar ut föräldrapenning ska ses som andra tjänstlediga, det vill säga arbetsförmågan ska bedömas i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden.

För arbetslösa och egenföretagare ska bedömningen av arbetsförmågans nedsättning göras på motsvarande sätt, det vill säga som om de hade omfattats av föräldraledighetslagen. Det innebär att bedömningen av arbetsförmågan ska göras i förhållande till förmågan att vårda barnet om den försäkrade hade kunnat vara ledig för att vårda barn med stöd av föräldraledighetslagen om han eller hon hade varit anställd.

Graviditetspenning

För försäkrad som skulle ha haft graviditetspenning men som blir sjuk ska bedömningen av arbetsförmågan göras enligt rehabiliteringskedjan.

Studierande

För en försäkrad som studerar utan studiestöd, och därför inte omfattas av bestämmelserna i 3 kap. 29 § studiestödsförordningen (2000:655), ska arbetsförmågan bedömas enligt huvudregeln, det vill säga i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden.

Bakgrund och överväganden

I 27 kap. 46–53 och 55–55 b §§ socialförsäkringsbalken (SFB), prop. 2007/08:136, prop. 1996/97:28, bet. 1996/97:SfU6 och bet. 2009/10 SfU13 beskrivs i förhållande till vad arbetsförmågan ska bedömas för anställda, arbetslösa, egna företagare, uppdragstagare och föräldralediga som har föräldrapenning. Däremot saknas det ledning i författning eller förarbeten för hur arbetsförmågan ska bedömas för flera andra grupper av försäkrade. Det saknas också ledning för hur Försäkringskassan ska göra bedömningen av hur länge en försäkrad, som vid insjuknandet har föräldrapenning, ska bedömas i förhållande till förmågan att vårda barnet.

Av de frågor som kommer in till huvudkontoret från handläggare framgår att bedömningen av arbetsförmågan för dessa grupper av försäkrade varierar. För att bedömningarna ska bli desamma för alla försäkrade i samma situation behövs därför ett rättsligt ställningstagande.

Förutsättningen för att det ska bli aktuellt att bedöma arbetsförmågan i de situationer som beskrivs i ställningstagandet är att den försäkrade av något skäl har sin SGI skyddad.

Huvudregel

I vissa fall är det reglerat hur bedömningen av arbetsförmågan ska göras för försäkrade som är tjänstlediga. Det gäller till exempel en försäkrad som är tjänstledig för att pröva annat arbete. I övriga fall bör huvudregeln vara att arbetsförmågan för en försäkrad som är tjänstledig ska bedömas i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Detsamma gäller andra försäkrade i situationer där det inte är reglerat hur bedömningen av arbetsförmågan ska göras. Om den försäkrade inte har något arbete kan arbetsförmågan inte bedömas på annat sätt än i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Om den försäkrade är tjänstledig finns det heller ingen anledning att bedöma arbetsförmågan i förhållande till det arbete den försäkrade är tjänstledig från, eftersom den försäkrade inte skulle ha arbetat i det arbetet även om han eller hon hade varit arbetsför. För en försäkrad som är tjänstledig bör arbetsförmågan bedömas enligt rehabiliteringskedjan när tjänstledigheten upphör och den försäkrade skulle ha återgått i det arbetet. Detsamma gäller en försäkrad som inte är tjänstledig, men som skulle ha återgått i arbete om han eller hon hade varit arbetsför.

Vård av barn med föräldrapenning

Om en försäkrad som har föräldrapenning blir sjuk kan han eller hon få sjukpenning. Vid prövningen av rätten till sjukpenning ska Försäkringskassan bedöma hur sjukdomen påverkar hans eller hennes förmåga att vårda barnet på grund av sjukdomen. Detta framgår av 27 kap. 52 § SFB. Det anges dock inte hur länge arbetsförmågan ska bedömas i förhållande till att vårda barn. Utgångspunkten i resonemangen nedan är att Försäkringskassan bör bedöma den försäkrades arbetsförmåga i förhållande till att vårda barn så länge som det kan antas att den försäkrade skulle ha tagit ut föräldrapenning om han eller hon inte varit sjuk.

För en försäkrad som är anställd och föräldraledig bör arbetsförmågan bedömas i förhållande till förmågan att vårda barnet så länge som den försäkrade har planerat att vara tjänstledig och skulle ha tagit ut föräldrapenning. När tjänstledigheten upphör bör arbetsförmågan i stället bedömas enligt rehabiliteringskedjan. Denna bedömning är den rimligaste, eftersom det är troligt att den försäkrade skulle ha tagit ut föräldrapenning under hela tjänstledighetsperioden.

För en försäkrad som är arbetslös och föräldraledig bör arbetsförmågan bedömas i förhållande till förmågan att vårda barnet så länge som han eller hon skulle ha tagit ut föräldrapenning. Om det inte går att ta reda på hur länge den försäkrade skulle ha varit föräldraledig kan det antal dagar med föräldrapenning som den försäkrade hade kvar att ta ut (inklusive de dagar som kan överlätas), ses som den längsta tid som den försäkrade kan ha planerat att vara ledig. Om

den försäkrade skulle ha tagit ut hela eller partiella dagar får bedömas i det enskilda fallet. Ledning kan hämtas av hur den försäkrade tagit ut föräldrapenning tidigare. När den försäkrade inte längre skulle ha tagit ut föräldrapenning är han eller hon att betrakta som arbetslös, och arbetsförmågan bör i stället bedömas i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden.

För egenföretagare bör en bedömning motsvarande den som anges för arbetslösa göras, det vill säga en bedömning bör göras av hur länge han eller hon skulle ha tagit ut föräldrapenning. Det följer av att det inte heller för denna grupp finns någon tjänstledighetsperiod att använda som ledning.

Om en försäkrad som skulle ha tagit ut föräldrapenning tiden före förlossningen blir sjuk, bör bedömningen av arbetsförmågan göras i förhållande till förmågan att vårda barn, trots att det ännu inte finns något barn att vårda. Det följer av att det i 27 kap. 52 § SFB anges att bedömningen ska göras i förhållande till förmågan att vårda barn för tid under vilken den försäkrade annars skulle ha haft föräldrapenning. Det görs inte undantag från den regeln för den situationen när den försäkrade tar ut föräldrapenning före förlossningen.

Vård av barn utan föräldrapenning

Om en försäkrad är tjänstledig utan att ta ut föräldrapenning bör, som anges ovan, huvudregeln vara att arbetsförmågan bedöms i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Det beror på att det inte finns något arbete att bedöma arbetsförmågan mot, och på att det inte går att veta om den försäkrade skulle ha vårdat barn under tjänstledigheten.

För en försäkrad som är tjänstledig för vård av barn enligt föräldraledighetslagen bör dock bedömningen göras i förhållande till förmågan att vårda barnet, även om den försäkrade inte skulle ha tagit ut föräldrapenning. Det följer av att det i dessa fall går att veta att den försäkrade skulle ha vårdat barn om han eller hon inte varit sjuk.

Är den försäkrade däremot tjänstledig utan stöd av föräldraledighetslagen bör bedömningen göras i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden, även om den försäkrade skulle ha vårdat sitt barn.

En försäkrad som är tjänstledig under sin graviditet men som inte tar ut föräldrapenning bör ses som andra tjänstlediga, det vill säga arbetsförmågan bör bedömas i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Detta trots att den försäkrade i den här situationen omfattas av föräldraledighetslagen i slutet av graviditeten. Skälet till att arbetsförmågebedömningen inte bör göras på samma sätt som för gravida som skulle ha tagit ut föräldrapenning är att bedömningen i förhållande till att vårda ett barn som inte finns inte bör utvidgas till fler situationer än nödvändigt.

För arbetslösa och egenföretagare bör bedömningen av arbetsförmågans nedsättning göras på motsvarande sätt, det vill säga som om de hade omfattats av föräldraledighetslagen. Det innebär att arbetsförmågebedömningen bör göras i förhållande till förmågan att vårda barn om den försäkrade hade kunnat vara ledig för att vårda barn med stöd av föräldraledighetslagen om han eller hon hade varit anställd. Det finns inte något skäl till att dessa grupper ska behandlas på annat sätt än anställda i det här avseendet.

Graviditetspenning

För försäkrad som skulle ha haft graviditetspenning men som blir sjuk bör bedömningen av arbetsförmågan göras i förhållande till det vanliga arbetet. Det följer av att den försäkrade skulle ha arbetat om hon inte haft graviditetspenning.

Studerande

För en försäkrad som studerar utan studiestöd bör arbetsförmågan bedömas i förhållande till sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Det gäller under förutsättning att den försäkrade har sin SGI skyddad enligt 26 kap. 18 § SFB. Eftersom den försäkrade inte längre arbetar i det arbete som ligger till grund för den skyddade SGI:n finns det inte anledning att bedöma arbetsförmågan i förhållande till det arbetet. Det finns inte heller skäl att bedöma arbetsförmågan i förhållande till förmågan att klara studier, eftersom en försäkrad i den situationen inte omfattas av 3 kap. 29 § studiestödsförordningen.

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

27 kap. 46–53 och 55–55 b §§ SFB

28 a kap. 8 § SFB

Prop. 2007/08:136 En reformerad sjukskrivningsprocess för ökad återgång i arbete

Prop. 1996/97:28 Kriterier för rätt till ersättning i form av sjukpenning och förtidspension

Bet. 1996/97:SfU6 Ändrade kriterier för rätt till sjukpenning och förtidspension

Bet. 2009/10 SfU13 Ändringar i sjukförsäkringen

Eva Nordqvist

Terese Östlin